

Згода

Віталь Цыганкоў

Згода. Для многіх палітычна актыўных людзей і цяпер слова „згода“ асацыюецца са Станіславам Шушкевічам.

У 1991 годзе, калі была створаная *Партыя Народнай Згоды*, адным зь яе арганізатараў, паміж іншых, быў і Аляксандар Лукашэнка. Цяпер мала хто памятае той факт, як, зрэшты, і самую партыю, якая зьлілася з сацыял-дэмакратамі.

З аднаго боку, народ марыў аб згодзе. „Жыць у згодзе“. „Згода будзе, ня згода руйнуе“. Так і чуецца — абы не было вайны. Але з другога боку, „згодныя, як два каты ў адным мяшку“.

Так да канца і не прыжылося слова „згода“ ў беларускім грамадстве.

Змагар

Сяржук Сокалаў-Воюш

Слова *змагар* — уласна беларускае. Яго ня маюць ні палякі, ні ўкраінцы, ні расейцы. *Змагар* не падобны ні да расейскага барца, ні да польскага *bojownika*.

Змагар — слова, якое цягам усяго ХХ стагодзьдзя лунае ў беларускім паветры і не знаходзіць сабе прытулку. Мы дапасоўваем яго да розных прозьвішчаў, ставім яго побач з сапраўднымі патрыётамі, але, як толькі наважваемся перанесьці гэта на паперу, *змагар* знікае. Іншая справа — множны лік: *змагары*. Іншая справа — словы з таго самага гнязда: *змаганьне*, *змагацца*, *змагарна*. „*Змагарныя дарогі*“ — назваў сваю кнігу канадзкі беларус Кастусь Акула. „Мы — хлопцы гартаваныя, мы — волі *змагары*“, — пісаў у адным зь вершаў Міхась Машара. „*Змаганьне*“ — называлася газэта, якая выходзіла ў Вільні ў 1923–24 гадох. Сярод аўтараў выданьня — Макар Краўцоў, Янка Пачопка, Уладзімер Самойла.

Ад вялікага да сьмешнага — адзін крок. І вось ужо савецкія слоўнікі прыдумалі *змагара* за мір, *змагара* за справядлівасьць. Пэўна, што ня Быкава, не Адамовіча, не Караткевіча мелі на ўвазе яны...

Знак

Антаніна Хатэнка

Здаўна-спрадаўна на крывіцка-ліцьвінскіх абсягах верылі ў важкасьць ды моц *знаку*: ці то звыш, ад Божае сілы, ці ад зямное, рэчаіснае будзённасьці, гэтаксама ня складзенае з выпадковасьцяў. Гэтак і цяпер: нешта адбылося нязвычайнае — выварожваюць: добры то *знак* ці блага. Хто лічыць гэтую таемную веру прымхамі, хто — кантактам з Вышняю мудрасьцю. Гэтак альбо йнакш, а *знакі* нам усё роўна зьнекуль падаюцца, і адкаснуцца ад іх ды пазбыцца нават няверца ня надта патрапляе. Паспрабуй, прыкладам, ня зважыць на кукарэканьне-сьпяваньне курыцы. Продкі меркавалі, што яно вястуете блізкую сьмерць у радзіне. Альбо калі птушка ў вакно б'ецца: з таго сьвету, кажуць, нехта дабіваецца, пра нешта папярэджвае. А кот

мыецца — гасьцей чакайце. Зязюля — гады нам лічыць. *Знакаў* — процьма: толькі разгадвай...

Надараецца сустрэць *знакі* й больш глябальныя, вяшчунскія: калі ўся, здаецца, прырода, усясьвет намагаюцца адкрыць нашу душэўную відушчасьць. Згадваюць, што ў травеньскі дзень няміскае трагедыі гэтаксама быў *знак*: у Петрапаўлаўскай царкве паблізу бядогнага пераходу апоўдні чуўся немы голас, ад якога ў жудасьці прыгнуліся ніц і сьвятары, і вернікі. Ці то перасьцярожна кленчылі, ці раскайна... Але ж ні да кога з тых, хто ў пару Сашэсьця Духу Сьвятога — на Тройцу — буйна гуляў у атачэньні пяці храмаў, голас не прыйшоў. Пэўне, *знакі* зьяўляюцца, калі мы гатовыя іх прыняць ды зразумець. Расчытаць іхны векавечны шыфр.

Але ж *даліся* нам, цывілізаваным невукам, у *знакі* гэтыя дзядоўскія павер'і. Мы цяпер хіба што й ведаем *знакі нотныя, матэматычныя, карэктарскія, хвабрычныя* альбо *хвірмовыя*. Ды яшчэ *знакі адрозьненняў* — усялякія нашыўкі, пагоны, бэдзы, што падвышаюць статус нашых асобаў, вылучаюць нас сярод іншых. Надзвычай любім, праўда, *знакі нагародаў* — зіхоткія — ды *вадзяныя знакі* — бачныя адно на прасьвет. Дый ня дзіва: дзяржаўныя *знакі якасьці, пашаны* гэтаксама павыдумляныя, каб нас удала падзяліць — на Выгодных і Не. Быццам някакая праца — увогуле праца... Затое ходзячы й жывучы *пад знакам* недарэчных ідэяў ды лэзунгаў, гуртуючыся ў *знак* чужапаклонства, галасуючы ў *знак* згоды, мы ўшчэнт вынішчылі *мяккі знак* — лагодную адметнасьць нашае мовы й характараў. Ажно давалося Сержуку Сокалаву-Воюшу пісаць паэму-ўхвалу ці рэквіем „*Мяккі знак*“. Ды мы самі застаемся залішне мяккімі, ня маючы ў гэтым аніякіх *знакаў прыпынку*, не зважаючы на *дарожныя знакі* гісторыі. А між тым і *знакі Задыяку*, і народныя *знакі-коды* нашага бытаваньня ў Сусьвеце чакаюць, пакуль мы ўбачым, пачуем іхны дасыл. Пакуль адолеем *знак бяды* над лёсам, што спакваля ўрастае ў нашу сьвядомасьць *радзімым знакам*, — *знак чорнае былі* духу й памяці.

Золата

Сяргей Харэўскі

На вырабы з гэтага зіхоткага жаўтаватага мэталу ў Беларусі ставяць кляймо з выяваю зубра. І гэтае *золата* лічыцца адным зь лепшых у сьвеце. *Золата* патрапіла ў наш край разам са славянамі. Упрыгожаньні зь яго цаніліся, бо атаесамляліся з бляскам сонца. Аднак жа ў Беларусі *золата* ніколі не здабывалі. Мо таму беларусы ставяцца да яго абстрактна. Як да выпадковасьці. „*Залатая ліхаманка*“ для беларускага вуха — экзотыка зь дзіцячае літаратуры. Гэтак, ні багомленьня, ні грэблівасьці. *Золата* сабе й *золата*.

Беларусы шануюць у *золаце* хіба ягоную эстэтыку, чыстую, рэдкую, няўлоўную. Ці ня ў кожнага беларускага паэта мы сустрэнем радок пра *золата*... *Золата* прамянёў, *золата* валасоў, *золата* восеньскага лісьця. Але, бадай, нічога пра мэтал, за які нехта можа гінуць.

Залатыя словы — трапныя й важкія. *Залатое сэрца* — бескарысьлівае й чыстае, бяз плямінаў іржы. *Залаты чалавек* — фамільярнасьць у дачыненьні да чалавека з *залатым сэрцам*.